

sol, a következő hét elv szem előtt tartásával: 1. A lényeg fontosabb a kutatási technikánál. 2. A behaviourista tudomány az empirikus konzervativizmus ideológiáját hivatott leplezni. 3. A politikatudományak a válságidőszakokban kell közelebb kerülnie az emberiség valóságos szükségleteihez. 4. Minden ellenkező híreszteléssel szemben a tudomány nem lehet, soha nem is volt közömbös az értékek iránt. 5. A tudósok vállára ugyanolyan felelősség nehezedik, mint általában az értelmiségikére. 6. A tudás egyértelmű a cselekvésért való felelősségvállalással; a cselekvés részvétel a társadalom újjászervezésében. 7. A szakmai és egyetemi szervezetek nem maradhatnak távol a köznapi harcoktól.

Brucan külön fejezetben értékeli Amitai Etzioni *Demonstration Democracy* (Tüntetés-demokrácia) című művét. Amitai kiindulási tétele: a tüntetések az állampolgároknak olyan megnyilvánulásai, mint a munkások számára a sztrájkok. A fogalmat Etzioni a Webster-féle szótár szerint definiálja (a tüntetés olyan aktus, amelynek során valamely csoport érzékelhető eszközökkel nyilvánítja ki érzelmeit), s azt is kifejti, hogy a tüntetés a politikai véleménynyilvánítás rendkívüli, nem intézményesített eszköze. Az Amerikában egyre-másra sorra kerülő tüntetések újabb jegyeként említi, hogy mind gyakrabban és egyre nagyobb számban vesznek részt bennük a középosztálybeliek. A statisztikai részt követő elemzésben részben a szerző hangsúlyoztatja: függetlenül „kellemes” vagy „kellemetlen” voltukról, a tüntetések nem küszöbölhetők ki, hasznosabb tehát megismerkedni sajátos mozgásformáikkal, és azokat a feltételeket tanulmányozni, amelyekben belül békés keretek közé szoríthatók. A társadalom ambivalens csoportokból tevődik össze, e csoportoknak vannak közös értekeik és érdekeik, de lehetnek olyan sajátos érdekeik is, amelyek konfliktusba kerülhetnek más csoportokéival. A politika — úgymond — az a folyamat, amelyben igyekeznek felerősíteni a közös érdekeket, s arra törekednek, hogy csökkentsek vagy megoldják a divergenciákat. Az eszményt megközelítő állapotok akkor alakulnak ki, ha valamely társadalmi csoport társadalmi hatalmának növekedése együtt jár politikai hatalmának arányos nagyobbdásával, s a nemzeti jövedelem megoszlásának hozzáigazodásával az új erőviszonyokhoz. A politikában azonban nem mindig érzékelik kellő időben az új követelményeket, s ez mind a kommunikációban, mind hatalmi téren „el-

tolódásokhoz” vezethet. Az elterjedt hiedelmek szerint a választások az eltulodások kiigazításához vezetnek, csakhogy „az amerikai választási rendszer a városi központok, a kisebbségek és a szegények rovására előnyben részesíti a rurális és a konzervatív térségeket”. Ráadásul 1824 óta a harminchét elnökből tizenötöt a leadott szavazatok kevesebb mint ötven százalékával választották meg. Ilyen feltételek mellett a tüntetések azoknak a csoportoknak a választások közötti politikai eszközei, amelyek nem juthattak társadalmi helyzetüknek megfelelő politikai képviselőkhöz (a tüntetések a politikai egyenlőtlenségek csökkentésének eszközei). Etzioni a tüntetések intézményesítésének a híve, „a rendszer belső mozgásának” részeként fogadtná el őket.

Az amerikai radikális és marxista szerzők rámutatnak: az adminisztráció közömbössége a tiltakozó csoportok tüntetési és követelési iránt nem véletlenszerű jelenség, hanem a rendszert jellemző sajátosságok közé sorolható. E mögött a közömbösség mögött az rejlik, hogy egy szűk hatalmi elit monopóliumát, a társadalom fölött gyakorolt ellenőrzését nem látja veszélyeztetettnek. Etzioni elmarasztalja a rendszer bürokratizmusát, amely lehetetlenné teszi az előrelátást, a tüntetések megelőzése szempontjából oly fontos kommunikálást a hatalmon kívül rekedt rétegekkel. Silviu Bruca véleménye szerint Etzioni a jelenlegi társadalmi-politikai rendszer megmentésének „belső erőtartálékait” igyekszik feltárni és mozgósítani.

A NEVELÉS:

A SZABADSÁG GYAKORLATA (Preuves, 1973. 15.)

A nevelés forradalma sehol sem annyira mindennapi gond és gyakorlat, mint a latin-amerikai államokban, ahol a lakosság fele irástudatlan. Itt nem elég az „alfabetizálás”; a betűvetés tanítása egyben politikai nevelés is.

Paulo Freire brazil pedagógus, *Az elnyomottak pedagógiája* és *A nevelés a szabadság gyakorlata* című művek szerzője Preuves-beli cikkében arról az érdekes pedagógiai kísérletről számol be, mely rávezette arra, hogyan lehet megbirkózni ezzel a kettős feladattal. Freire cikkének alapkérdése: de hogyan lehet egyidőben szabadságra és betűvetésre nevelni az embert? A kísérlet azt bizonyítja, hogy felnőtt emberek betűvetést csak tudatos, aktív gondolkodással ké-

pések tanulni. A tudatos aktív gondolkodás feltétele viszont a szabadság. Paulo Freire szerint tehát az elnyomott népek kulturális felemelkedése csak úgy képzelhető el, ha az egyidejűleg a szabadság megteremtése is.

A kísérlet leírása a következő: Freire egy falusi származású csoporttal kezdte a munkát Recife-ben. Tanítványai passzívak, apatikusak és, természetesen, analabéták voltak.

Freire először is vitára provokálta a csoportot, hogy megtudja, hogyan élnek és gondolkodnak tanítványai. Életkörülményeiket, vágyaikat, gondolkodásmódjukat tanulmányozva, kiválasztott néhány gyakran előforduló kulcsszót. Ezek a szavak nemcsak a leggyakrabban használt szavak voltak, de szorosan kapcsolódtak a csoport munkájához, életkörülményeihez, vágyaihoz, és erős érzelmi töltésük volt (például eső, eke, talaj, élelem, kút, munka, kormány, mocsár, ültetvény stb.).

Mielőtt a kulcsszó elhangzana, egy falra vetített kép jelenik meg a tanítványok előtt, amely a szó jelentésének megfelelő szociális helyzetet ábrázol. A kép sugallta tartalmat azonosítják a szó jelentésével, majd a jelentés kapcsán vitát provokálnak, s csak ezután vetítik újra a képet — most már a szó képével együtt. Ezután már csak a szót vetítik kép nélkül, mint a valóság jelképét. De ez a jel már a csoport életének tartalmas része. Most kezdődik csak az olvasás, és miután megjegyezték a szó képét egészében, csupán akkor vetítik szótagolva a szót. A csoport most felfedezi a szótagokban a magánhangzókat, és kombinálni, variálni kezd.

Levetítik az ismert szótagok összes variációs lehetőségét, vízszintesen és függőlegesen egyaránt olvastatják a szótagokat, majd ezután kezdik értelmes szavakká kombinálni a szótagokat.

A módszer tehát nem egyszerű betűvetés-tanítás, hanem egyúttal tudatosítási folyamat. Freire szerint: „Az ember ráébred életének társadalmi-kulturális valóságára és egyidejűleg arra, hogy képes ennek a valóságnak a megváltoztatására.”

Így válik a nevelés a szabadság gyakorlatává.

SOROS BŰNBAK: A TOLERANCIA (Le Monde diplomatique, 1973. 8.)

Bernard Cassen szerint Nagy-Britanniában a Lambton- és a Jellicoe-ügy ismét felkavarta a társadalmi engedékeny-

ség körüli vitákat, megint szidják a *permissive society*-t, „a tolerancia társadalmát”, vagyis a szexuális kérdésekben, a halálbüntetés eltörlése problémájában és még jó néhány, korántsem lényegtelen ügyben tanúsított türelmes, felül-emelkedett beállítottságot. A közvéleményben sötét hajlandóságok ébrednek a türelmetlenség támogatására: a fanatizmus rossz szellemét élesztetik azok, akik már jó néhány esztendeje hajtogatják, hogy „a jóból is megárt a sok”, és sürgetik a *backlash*-t, a visszavágást. E *backlash* kezdeti jeleit ismerik fel egyesek a hatalomnak a konzervatívok által való visszaszerzésében az 1970-es választásokon, amelyek Angliában először folyhattak le a „törvény és rend” ugyancsak demagóg jelszavának sikere jegyében.

Cassen képmutatónak minősíti ezeket az igyekezeteket: az erkölcsi rendhez való „visszatérés” — úgymond — nem valósulhat meg a pénz ideológiájára építő társadalomban, amely semmiképpen sem támaszthat igényt arra, hogy más társadalmaknál tisztábbnak hirdesse magát.

Az erkölcsök „fejlődéséről” és viszonylagosságáról szólva, Cassen megállapítja, hogy mostanában a legtöbben a fiatalok házasság előtti nemi életének tényeiből próbálnak valamely kor erkölcsi állapotára következtetni. De ez a vonatkozási rendszer nem kedvez az erényesőszőknek, még ha mutatkozik is az utóbbi években némi, de nagyon csekély statisztikai emelkedés a fiatalok házasság előtti nemi érintkezését tanúsító adatokban. A *Sunday Times* vonatkozó cikkének címe éppen ezért lehetett *A szűz társadalom*. 1965-ben a tizenkilenc éves fiúk húsz és az azonos korú leányok tizenkét százalékanak volt már nemi tapasztalata; négy év múltán ugyanabból a korosztályból egy százalékkal kevesebb fiú, de hét százalékkal több leány „kóstolgatta a tiltott gyümölcsöt”, ami meglepően jelentéktelen emelkedés, hiszen a felmérések tanúságai szerint 1950-től 1969-ig alaposan megváltoztak a nézetek a prenupciális kapcsolatokról. A 21–24 évesek korcsoportjából 1950-ben még csak harminchat, 1969-ben viszont már hatvanöt százalék nem tartotta elengedhetetlenül fontosnak a hivatalos jóváhagyást ahhoz, ami magánügy.

A puritánok szűnni nem akaró hadjárata a pornográfia ellen ugyancsak komoly stratégiái nehézségekbe ütközik, ugyanis igen nehéz megnyugtató módon tisztázni, hol, kivel, mit, hogyan szabad; a módozatok, illetve a módozatok mű-